

**Instytut Farmakologii
im. Jerzego Maja
Polskiej Akademii Nauk**

prof. dr hab. Małgorzata Kajta
Kierownik Pracowni Neurofarmakologii i Epigenetyki
Zakład Farmakologii
ul. Smętna 12, 31-343 Kraków
e-mail: kajta@if-pan.krakow.pl

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Mgr Julii Matuszewskiej

pt. „Wpływ diety kafeteryjnej matki na układ immunologiczny, profil metaboliczny i hormonalny oraz funkcje rozrodcze potomstwa szczurów”

DANE O KANDYDATCE I OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA ROZPRAWY

Pani mgr Julia Matuszewska uzyskała tytuł magistra 3 lipca 2018 r., przy czym jednostkami organizacyjnymi nadania tytułu były: Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz Akademia Wychowania Fizycznego w Poznaniu. Autorka rozprawy nie ubiegała się uprzednio o nadanie stopnia doktora, a Jej dotychczasowy przebieg pracy naukowo-zawodowej obejmuje: studia doktoranckie (Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, Katedra Zoologii, Pracownia Neurobiologii) i pracę na stanowisku samodzielnego referenta naukowo-technicznego (Uniwersytet Medyczny w Poznaniu, Zakład Patofizjologii Starzenia i Chorób Cywilizacyjnych).

Rozprawa doktorska mgr Julii Matuszewskiej powstała pod kierunkiem prof. dr hab. Joanny H. Śliwowskiej (promotor) i prof. dr hab. n. med. i n. o zdr. Agaty Chmurzyńskiej (drugi promotor). Badania zostały wykonane w Pracowni Neurobiologii należącej do Katedry Zoologii na Wydziale Medycyny Weterynaryjnej i Nauk o Zwierzętach Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu. Fundusze na badania pochodziły z kierowanego przez Doktorantkę, a finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki, grantu PRELUDIUM na projekt pt. „Wpływ diety kafeteryjnej matki na funkcje metaboliczne i rozrodcze potomstwa szczurów: w poszukiwaniu mechanizmu” (NCN 2019/35/N/NZ9/00663). Dodatkowym wsparciem było Dofinansowanie dla Młodych Naukowców dwóch zadań badawczych w latach 2019 i 2020.

Podstawą rozprawy doktorskiej są 2 publikacje naukowe będące pracami oryginalnymi: Matuszewska i wsp. (2021) *Scientific Reports* 11, 18573 oraz Matuszewska i wsp. (2023) *Biology of Reproduction* 109, 654-668; doi.org/10.1093/biolre/ioad101. Ponadto, część wyników wchodzących w skład rozprawy przedstawiono podczas 9th *Congress of the Society for Reproductive Biology* (2021). Łączny współczynnik wpływu (*impact factor*) obu prac z uwzględnieniem roku wydania wynosi 9,157, co dowodzi renomy czasopism naukowych, w których prace zostały opublikowane. Doktorantka jest pierwszym autorem wymienionych publikacji, co jest ogólnie przyjętym w środowisku naukowym potwierdzeniem wiodącej roli w ich powstaniu. Dodatkowo wskazują na to oświadczenia określające indywidualny wkład poszczególnych współautorów w powstanie obu artykułów naukowych. Z załączonych oświadczeń wynika, że praca Doktorantki polegała nie tylko na przeprowadzeniu eksperymentów, wykonaniu analiz (ELISA, rt-PCR, statystyczna), przygotowaniu wykresów i tabel, lecz także na pisaniu manuskryptów i udziale w stworzeniu koncepcji badań.

Publikacje zostały omówione wraz z dodatkowymi wynikami w 108-stronicowym opracowaniu, w którym wyodrębniono następujące rozdziały: *Wykaz skrótów*, *Streszczenie* w j. polskim i j. angielskim, *Wstęp*, *Hipotezy i cele*, *Materiały i metody*, *Wyniki*, *Dyskusja*, *Podsumowanie i wnioski*, a także *Literatura* z wykazem 135 publikacji najważniejszych w kontekście badań Doktorantki, głównie z ostatnich lat i anglojęzycznych. W opracowaniu znalazły się również 4 tabele (m.in. z wartością odżywczą produktów diety kafeteryjnej, z zawartością tkanki tłuszczowej w organizmie) i 19 rycin (3 ryciny to schematy osi podwzgórze-przysadka-gonady oraz jej regulacji m.in. przez dietę i sirtuiny, 2 ryciny to schematy doświadczeń, 14 rycin to w większości wykresy ilustrujące wyniki doświadczeń). Struktura opracowania w pełni odpowiada obowiązującym standardom. Uzupełnieniem opracowania są załączone publikacje i oświadczenia współautorów potwierdzające aktywną rolę Doktorantki w planowaniu i realizacji badań, opracowywaniu wyników oraz przygotowywaniu prac do druku.

MERYTORYCZNA ANALIZA ROZPRAWY

Wstęp opracowania liczy 13 stron i jest rzeczowym wprowadzeniem w tematykę rozprawy. Doktorantka zawarła w nim informacje na temat: otyłości, jako choroby cywilizacyjnej, programowania prenatalnego, zwierzęcych modeli otyłości oraz regulacji osi podwzgórze-przysadka-gonady. Z lektury opracowania i publikacji wynika, że oceniana rozprawa doktorska skupia się na podstawowym zagadnieniu, którym są efekty wywoływane

u potomstwa przez dietę kafeteryjną stosowaną u matek/samic szczura. Stosowanie wymienionej diety obejmuje okresy: poprzedzający ciążę, trwania ciąży i laktacji, a jej wpływ dotyczy w szczególności:

A. Zmian w zawartości tkanki tłuszczowej, profilu metabolicznym, profilu immunologicznym i ekspresji mRNA (głównie *Kiss1*, *Gpr54* i *Sirt1*) u potomstwa w 25. dniu postnatalnym.

(Matuszewska i wsp. 2021, *Sci Rep* oraz 9th Congress of the Society for Reproductive Biology, 2021)

B. Zmian w profilu metabolicznym i profilu hormonalnym potomstwa między 30 a 60. dniem postnatalnym, a także w funkcjach rozrodczych i ekspresji mRNA m.in. *Kiss1*, *Gpr54* i *Sirt1*. (Matuszewska i wsp. 2023, *Biol Reprod*)

Tematyka rozprawy jest ze wszech miar aktualna, ponieważ otyłość i zaburzenia metaboliczne są dziś rozpatrywane w kategorii chorób cywilizacyjnych. Nasilenie tych zjawisk i procesów chorobowych jest coraz częściej tłumaczone programowaniem żywieniowym lub metabolicznym płodu. Najnowsze badania dowodzą, że narażenie na wysokoenergetyczną dietę w okresie prenatalnym zwiększa ryzyko wystąpienia zaburzeń lękowych i uzależnień, zwłaszcza uzależnienia od jedzenia, co ma przypuszczalnie związek z zaburzeniem ekspresji genów w obrębie łożyska oraz zmianami w poziomie metylacji genów *Igf2* (insulinopodobny czynnik wzrostu typu 2) i *Vegf* (czynnik wzrostu śródbłonna naczyniowego); (Gastiazoro i wsp. 2022, *J Nutr Biochem*). Interesujące jest powiązanie diety kafeteryjnej stosowanej u ciężarnych lub karmiących samic szczura ze zwiększonym ryzykiem wystąpienia u potomstwa zachowań o charakterze depresyjnym (Trujillo-Villarreal i wsp. 2021, *Trans Psychiatry*). Intrygujące są również efekty stosowania diety niskokalorycznej u potomstwa samic karmionych dietą kafeteryjną; dieta niskokaloryczna odwraca efekty wywołane dietą kafeteryjną m.in. w odniesieniu do zawartości tłuszczu w organizmie i preferencji pokarmowych, ale tylko u samców szczura (Ong i Muhlhausler, 2014, *Acta Physiol (Oxf)*). Z kolei suplementacja tauryny u samic szczura karmionych dietą kafeteryjną wywiera korzystny wpływ na potomstwo, głównie przez ograniczenie otyłości i zahamowanie szlaków związanych z metabolizmem cholesterolu i syntezy hormonów steroidowych (Cetin i wsp, 2023, *Nutr Res*).

Obecna rozprawa doktorska stanowi próbę zweryfikowania następujących hipotez badawczych, sformułowanych nieco inaczej niż w przygotowanym przez Doktorantkę opracowaniu:

- A. Dieta kafeteryjna stosowana u samic szczura w okresie poprzedzającym ciążę, podczas ciąży i laktacji (łącznie przez 10 lub 16 tygodni) oddziałuje na potomstwo w sposób specyficzny dla płci, co dotyczy: masy ciała i zawartości tkanki tłuszczowej, profilu metabolicznego, immunologicznego i hormonalnego, a także funkcji rozrodczych.
- B. Wywołane dietą kafeteryjną matki zmiany metaboliczne i hormonalne oraz zaburzenie funkcji rozrodczych u potomstwa mają związek ze szlakiem sygnałowym Sirt1/Kiss1 w podwzgórzu i/lub wątrobie.

W celu sprawdzenia słuszności powyższych hipotez, a równocześnie realizacji podjętych celów badawczych Doktorantka przeprowadziła eksperymenty na 2 modelach, którymi były: **1. Model diety kafeteryjnej krótkotrwałej** tj. stosowanej przez 10-tygodni (4 tygodnie przed ciążą, 3 tygodnie trwania ciąży, 3 tygodnie laktacji); **2. Model diety kafeteryjnej długotrwałej** tj. stosowanej przez 16-tygodni (10 tygodni przed ciążą, 3 tygodnie trwania ciąży, 3 tygodnie laktacji). Ponadto, wykorzystywała szereg adekwatnych i uznanych metod i technik badawczych, takich jak: analizy PCR w czasie rzeczywistym (mRNA *Kiss1*, *Gpr54*, *Sirt1*, *Pdyn*, *Tac2*), test radioimmunologiczny do oznaczania poziomu insuliny, testy enzymatyczne do oznaczania triglicerydów i cholesterolu, czy immunoenzymatyczne testy ELISA do pomiaru zawartości insuliny, estradiolu i testosteronu oraz interleukin IL-6, IL-10 i czynnika TNF- α . Do oszacowania zawartości tkanki tłuszczowej w organizmie zastosowano jądrowy rezonans magnetyczny. Doktorantka omówiła wyniki badań w sposób uporządkowany i przemyślany, a dyskusję poprowadziła konfrontując wyniki własne z najnowszymi odkryciami w dziedzinie. Mimo pewnych trudności interpretacyjnych dotyczących ekspresji wybranych mRNA w podwzgórzu i wątrobie, Autorka rozprawy trafnie wskazała na szlak sygnałowy Sirt1/Kiss1 jako kluczowy mechanizm programowania potomstwa przez dietę kafeteryjną matek.

Na tym etapie lektury nasuwa się kilka uwag. W rozdziale opracowania dotyczącym hipotez nie została uwzględniona analiza profilu immunologicznego. W *Streszczeniu*, na str. 13 opracowania, Doktorantka podaje ramy czasowe ekspozycji na dietę kafeteryjną w tygodniach (okres poprzedzający ciążę) i dniach (okresy ciąży i laktacji), co jest nieco mylące. Odnośnie publikacji, pomimo dosyć wnikliwych poszukiwań, nie znalazłam jasnego wytłumaczenia dlaczego w okresie poprzedzającym ciążę stosowano 4- lub 10-tygodniową dietę kafeteryjną. Czy były to wartości wybrane arbitralnie? Ponadto, w opisie wyników Eksperymentu nr 1, na str. 51-52 i str. 81 opracowania, Autorka rozprawy opisuje wywołane dietą kafeteryjną matek zmiany w poziomie cholesterolu i trójglicerydów w surowicy krwi potomstwa w 25. dniu

postnatalnym. Tych wyników nie ma w publikacji Matuszewska i wsp. 2021, *Sci Rep*, która jest w opracowaniu utożsamiana z Eksperymentem nr 1. Podobnie, wymieniona publikacja nie zawiera analizy ekspresji mRNA opisanej w Eksperymentcie nr 1. Szkoda, że Doktorantka informuje dopiero na str. 77, że te dodatkowe wyniki zostały zaprezentowane podczas 9th Congress of the Society for Reproductive Biology (2021), lecz nie znajdują się np. w suplemencie pracy oryginalnej. Odnośnie Eksperymentu nr 2, w *Streszczeniu* na str. 14 Autorka rozprawy stwierdza, że „potomstwo żeńskie dodatkowo wykazywało zaburzenia w składzie ciała”, ale w *Dyskusji* na str. 85 stwierdza, że „Długotrwała ekspozycja na matczyną KAF ..... nie wpływa na skład ciała potomstwa”. Które zdanie jest prawdziwe?

Po przeanalizowaniu publikacji wchodzących w skład rozprawy doktorskiej, a także dodatkowych wyników opisanych w opracowaniu łącznie z Eksperymentem nr 1, za najważniejsze osiągnięcia Autorki rozprawy uważam:

1. Kompleksową charakterystykę potomstwa samic szczura karmionych dietą kafeteryjną **w sposób krótkotrwały (10 tygodni)**, zwłaszcza pod względem parametrów metabolicznych, immunologicznych i związanych z regulacją funkcji rozrodczych.

W ramach tej charakterystyki u potomstwa w 25. dniu postnatalnym krótkotrwała dieta kafeteryjna matek: **i.** Przyczynia się do spadku masy ciała oraz wzrostu zawartości tkanki tłuszczowej w organizmach potomstwa, niezależnie od płci. **ii.** Zmienia profil metaboliczny potomstwa, a ściślej przyczynia się do wzrostu poziomu glukozy, insuliny, cholesterolu i triglicerydów w krwi/surowicy krwi potomstwa obu płci. **iii.** Zmienia profil immunologiczny potomstwa przyczyniając się do wzrostu poziomu IL-6, IL-10 i TNF- α u samic oraz wzrostu poziomu IL-10 u samców. **iv.** Zmienia profile ekspresji mRNA *Kiss1* i *Sirt1* u potomstwa; ekspresja *Kiss1* obniża się w podwzgórzcu samców i wątrobie samic, ekspresja *Sirt1* zwiększa się w wątrobie samców.

2. Kompleksową charakterystykę potomstwa samic szczura karmionych dietą kafeteryjną **w sposób długotrwały (16 tygodni)**, zwłaszcza pod względem parametrów metabolicznych, hormonalnych i związanych z regulacją funkcji rozrodczych.

W ramach tej charakterystyki u potomstwa między 30. a 60. dniem postnatalnym długotrwała dieta kafeteryjna matek: **i.** Przyczynia się do spadku masy ciała potomstwa obu płci oraz zaburza skład ciała (tkanka tłuszczowa/ masa beztłuszczowa/ wolne płyny) w organizmach żeńskiego potomstwa. **ii.** Zmienia profil metaboliczny potomstwa, a ściślej powoduje wzrost poziomu cholesterolu i triglicerydów w surowicy krwi potomstwa obu płci. U potomstwa płci męskiej zmiany występują na wszystkich etapach rozwoju postnatalnego tj. w 40, 45 i 60 PND.

Podobnie jest u potomstwa płci żeńskiej, z wyjątkiem 30 PND, w którym nie stwierdzono zmian w poziomie triglicerydów. **iii.** Nie wpływa na poziom estradiolu u żeńskiego potomstwa, lecz opóźnia jego dojrzewanie płciowe. **iv.** Obniża ekspresję mRNA *Gpr54* w podwzgórzu i ekspresję mRNA *Sirt1* w wątrobie męskiego potomstwa (45. PND).

Na podstawie powyższych wyników można sformułować następujące wnioski:

- I. Zarówno krótkotrwała (10 tygodni), jak i długotrwała (16 tygodni) dieta kafeteryjna matek przyczynia się do spadku masy ciała potomstwa, niezależnie od płci.
- II. W modelu krótkotrwałej diety kafeteryjnej matek:
  - a. Potomstwo płci żeńskiej jest bardziej podatne na zmiany profilu metabolicznego (większy wzrost poziomu insuliny) i immunologicznego (wzrost poziomu wszystkich badanych markerów) niż potomstwo płci męskiej.
  - b. Analiza ekspresji wybranych mRNA (*Kiss1*, *Gpr54*, *Sirt1*, *Pdyn*, *Tec2*) sugeruje, że tylko potomstwo męskie jest podatne na zmiany ekspresji mRNA *Kiss1* w podwzgórzu. Natomiast zmiany ekspresji mRNA w wątrobie dotyczą *Kiss1* i *Sirt1*, odpowiednio, u potomstwa żeńskiego i męskiego.
- III. W modelu długotrwałej diety kafeteryjnej matek:
  - a. Potomstwo męskie jest bardziej podatne na zmiany profilu metabolicznego niż potomstwo żeńskie, co przejawia się podwyższonym poziomem cholesterolu i triglicerydów w surowicy krwi na wszystkich etapach rozwoju postnatalnego tj. w 40, 45 i 60 PND.
  - b. Analiza ekspresji wybranych mRNA (*Kiss1*, *Gpr54*, *Sirt1*, *Pdyn*, *Tec2*) sugeruje, że tylko potomstwo męskie jest podatne na zmiany ekspresji *Gpr54* w podwzgórzu i *Sirt1* w wątrobie. Co interesujące, w miarę rozwoju, potomstwo obu płci wykazuje wzrost ekspresji mRNA *Sirt1* w podwzgórzu oraz spadek ekspresji mRNA *Sirt1* w wątrobie.

PODSUMOWANIE i WNIOSEK KOŃCOWY

Reasumując, oceniana rozprawa doktorska dostarczyła oryginalnych danych na temat programowania potomstwa dietą kafeteryjną matek stosowaną zarówno w okresie poprzedzającym ciążę, jak i podczas ciąży i karmienia potomstwa. Zaobserwowane przez Doktorantkę efekty oddziaływania diety matek na potomstwo mają dużą wartość poznawczą

i mogą być wykorzystane w profilaktyce i terapii otyłości względnie zaburzeń rozwojowych układu rozrodczego. Wprawdzie pełna standaryzacja diety kafeteryjnej jest niezwykle trudna, to jednak Autorka rozprawy z powodzeniem podjęła badania w tym obszarze nauki. Identyfikacja szlaku sygnałowego Sirt1/Kiss1 jako mechanizmu, za pośrednictwem którego dieta matki może przypuszczalnie wywierać wpływ na status metaboliczny i hormonalny potomstwa oraz regulować jego funkcje rozrodcze jest niezwykle cennym odkryciem.

Rozprawa doktorska **mgr Julii Matuszewskiej pt. „Wpływ diety kafeteryjnej matki na układ immunologiczny, profil metaboliczny i hormonalny oraz funkcje rozrodcze potomstwa szczurów”** spełnia wymagania określone w artykule 187 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 85 z późn. zm.). Wnioskuje do Rady Naukowej Dyscypliny *Nauki biologiczne* Wydziału Medycyny Weterynaryjnej i Nauk o Zwierzętach Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu o dopuszczenie mgr Julii Matuszewskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Kraków, 23 listopada 2023 r.

Małgorzata Kajta

